

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ İLETİŞİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ
ÖĞRENCİLERİNE UYGULANAN "AİLE DEĞERLENDİRME
ÖLÇEĞİ" İLE "PIERS-HARRIS'İN ÇOCUKLARDA ÖZ
KAVRAMI ÖLÇEĞİ"NDEN ELDE EDİLEN SONUÇLARLA,
ÖĞRENCİLERİN GENEL BAŞARI PUANLARI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Rüçhan GÖKDAĞ*

Abstract

It is the family attitudes which establish the necessary infrastructure for a child to develop a healthy and positive self-concept development. Self -concept is the total of perceptions, feelings and thoughts which lies at the base of personality.

The present study is done on sample of 51 students, and conducted in 1998-1999 teaching year. The research has aimed to investigate the relationship between students general academic achievements scores, and a variety of psychological variables which are related to family and self.

* Yard.Doç.Dr., Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi öğretim üyesi

Datas are collected with the Turkish adopted forms of "Self-Esteem Scale", developed by E.V.Harris and D.Harris, and "Family evaluation Scale" developed by McMaster. According to the results, there is no relation in between the thoughts abot family and the thoughts about self. But it is founded that, there is a relation between the general academic achievement scor, and the thoughts about family and self.

.....

Giriş

Çocuk yetiştirme; doğumla başlayan dinamik bir süreç olup, ailenin temel fonksiyonları arasında önemli bir yer tutmaktadır. Çocuğun belli bir anda yaptıkları yada yapmadıkları karşısında ailenin gösterdiği tepki, çocuğun o anki davranışı kadar, gelecek teki davranışını da etkilemektedir. Çünkü herhangi bir etkileşim anlık gözükse de, onun yinelenmesi, çocuğun gelişiminde; dolayısıyla belli tutum ve davranışların yerleşmesinde etkili olmaktadır (Gibson, 1976).

Çocuk yetiştirme kavramı, onun bakımı (beslenmesi, temizliği ve korunması); toplumsallaşmasına yönelik yetiştirimi; ve ailenin değerleri, tutumları, ilgileri, inançları, özlemleri bağlamında çocukla olan etkileşimleri kapsar. Bu etkileşimlerde, kendisinden beklenen işlevleri istenen düzeyde yerine getiren aileler "fonksiyonel aile", yerine getiremeyenler ise "fonksiyonel olmayan aile" olarak nitelendirilmektedir (Bulut, 1990).

İşlevsel aile, çocukların yetişmesinde olumlu sağlıklı bir ortam anlamına gelirken; işlevsel olmayan aile, sağlıksızlığı temsil etmektedir. Aile üzerinde yapılan araştırmalar, aileden beklenen işlevlerin de, onların sağlıklı ve sağlıksız görünüşlerinin de bir haritasını verebilmektedir (Bulut,1989). Bu araştırmalar esas alınarak geliştirilen ölçekler ise, günümüzde aile ile ilgili araştırmalarda yetkinlikle kullanılmaktadır.

İntihar girişiminde bulunanlar ile psikiyatrik bozuklu gösteren bireylerin aileleriyle ilgili sorgulamalar, ailede çeşitli işlev bozukluklarının olduğunu ortaya koymaktadır. Bir başka deyişle, ailelerin belli konulardaki işlev bozuklukları, intihar girişimi ve kimi ruhsal bozukluklara ortam hazırlamaktadır (Bulut, 1989; Palabıyıköğlü ve ötekiler, 1993; Öner, 1996).

Sağlıklı ve sağlıksız ailelerin çocukları üzerindeki etkileriyle ilgili kimi araştırmalar "öz kavramı" ile ilgilidir. Çocuğun ebeveyn ve öğretmeni tarafından sevilmesi, yaşitlarının onu benimsemeleri yada dışlamaları; psikoloji alan yazınında "öz kavramı", "benlik anlayışı", "öz benlik" ... gibi terimlerle ifade edilen güven duygusunun gelişiminde belirleyici olmaktadır. Öz kavramı, insan kişiliğinin temelinde olan ve birey için en önemli algı, duygu ve düşüncelerin bir toplamıdır (Öner,1996). Aile bireyleri, aralarındaki etkileşimlerinde öğretici, yüreklendirici, destekleyici olabildikleri; hoşgörülle, sevgi ve saygıyla davranabildikleri; uyumlu ve olumlu iletişim içinde olabildikleri oranda çocukların öz kavramı da olumlu gelişmektedir.

Öner (1994) Piers'e atfen, öz kavramının, gelişimsel bir boyut olmakla birlikte, 8 yaşından sonra fazla değişim göstermeyen karmaşık ve çok boyutlu bir kişilik niteliği olduğunu söylemektedir. Öz kavramı 8 yaşına kadar oluşan bir kişilik özelliği ise, bunun temel belirleyicisinin ebeveyn olduğu söylenebilir. Bu gerçekten hareketle, ailenin işlevselliği ve öz kavramı arasındaki ilişki bu araştırmanın temelini oluşturmaktadır.

İlgili alan yazın incelendiğinde, aile tutumlarıyla öz kavramı arasında doğrusal bir ilişki olduğunu ortaya koyan araştırmalar olduğu gibi; ilişki olmadığı sonucun veren araştırmalara da rastlanmaktadır. Can(1990), "Lise öğrencilerinin benlik Tasarımlarını Etkileyen Etmenler" isimli çalışmasında, ailesinin tutum ve davranışlarını olumlu niteleyen gençlerde, benlik tasarımlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Aynı çalışmada, aileleriyle iyi geçinenlerin benlik tasarımları, geçinmeyenlerden daha yüksek çıkmıştır. Bu konuyla ilgili aşağıdaki örnekler, Can'ın adı geçen çalışmasından alınmıştır.

Kuzgun (1972), üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında, kendisinden beklenen işlevleri yerine getirmede başarılı (işlevsel) ailelerde bireyin kendini gerçekleştirme düzeyinin daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Baymur ve arkadaşları (1978), TÜBİTAK'tan burs alan üniversite öğrencileri üzerindeki araştırmalarında, akademik başarı ile benlik tasarımı arasında bir ilişki olmadığını saptamışlardır.

İLETİŞİM FAKÜLTESİ DERGİSİ/ Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi
Öğrencilerine Uygulanan "Aile Değerlendirme Ölçeği" ile "Piers-Harris'in
Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği"nden Elde Edilen Sonuçlarla, Öğrencilerin
Genel Başarı Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Koyuncu (1979), lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada, benlik tasarımı ile ana-baba tutumları arasında ilişki olmadığını saptamıştır.

Arseven (1979), ortaokul öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada, akademik benlik tasarımı ile, akademik başarı arasında ilişki olduğunu bulmuştur.

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin hem öz kavramı değerlendirmeleri ile ailelerinin işlevsellik düzeylerini değerlendirmeleri arasında; hem de bu ikisi ile akademik başarıları arasında ilişkinin olup olmadığını araştırılmasını sorun olarak almıştır.

Araştırmanın amacı, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi 1. sınıf psikoloji dersi öğrencilerine uygulanan "Aile Değerlendirme Ölçeği" (ADÖ) ile " Piers-Harris'in Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği" (ÇÖKÖ) den elde edilen puanlar ve öğrencilerin genel başarı puanları arasında bir ilişkinin olup olmadığını ortaya koymaktır.

Bu genel amacı gerçekleştirmek için şu sorulara yanıt aranmıştır.

1-Aileler, kendilerinden beklenen hangi işlevleri yerine getirmekte, hangilerini getirememektedir?

2-Öğrencilerin kendilerine yönelik düşünce, duygu ve tutumları nasıldır?

3-Aile değerlendirme ölçeği sonuçları ile öz-kavramı ölçeğinin sonuçları arasında bir ilişki var mıdır?

4-Aile değerlendirme ve öz-kavramı ölçeğinden alınan puanlarla akademik başarı arasında bir ilişki var mıdır?

Toplumun temelini oluşturan aile üyeleri arasındaki etkileşimin herhangi bir boyutunda yaşanan bir sorun, -aile bir sistem olduğu için- bütün üyeleri etkilemektedir. Bu bağlamda bir ailenin fonksiyonel olması, çocuğun öz kavramını da etkileyecektir.

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinde ADÖ ve ÇÖKÖ sonuçlarını birbiriyle ve okul başarısıyla ilişkilendiren Türkiye'deki az sayıda çalışmalardan birisidir. Araştırma, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi'nde, 1998-99 öğretim yılı güz döneminde okutulan psikoloji dersini alan 51 öğrenci ile sınırlıdır.

Yöntem

Bu araştırma, tür olarak tarama modeline giren bir araştırmadır. Öğrencilerin aileler hakkındaki düşünceleri, öz-kendiliklerine ilişkin tutum ve değerlendirmelerinin olumlu mu? Olumsuz mu? Olduğu; ve bu değerlendirmelerle genel başarıları arasında bir ilişkinin olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın çalışma evreni, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi'nde, 1998-1999 öğretim yılı güz döneminde araştırmacı tarafından okutulan "psikoloji" dersini alan 51 öğrencidir. Çalışma 51 öğrencinin tamamı üzerinde yapılmıştır. Araştırmanın amaçlarını gerçekleştirebilmek için şu verilere ihtiyaç duyulmuştur:

-Ailenin sahip olduğu kültürün değerlendirilmesinde esas olan problem çözme, iletişim, rol, duygusal tepki verebilme, gerekli ilgiyi gösterme, davranış kontrolü gibi işlevlerinin sağlıklı mı? Sağlıksız mı? Olduğuna ilişkin veriler; öz-kavramı değerlendirmesi için gerekli

davranış, zeka ve okul durumu, bedensel görünüm, kaygı, popülerlik ve mutluluk bakımından öğrencilerin kendilerini nasıl algılayıp değerlendirdiklerine ilişkin veriler; ve öğrencilerin genel başarı puanlarına ihtiyaç duyulmuştur. Araştırmada, aşağıda açıklanan veri toplama araçları kullanılmıştır.

Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ): Bu ölçek, Amerika Birleşik Devletleri'nde geliştirilmiş ve Bulut (1990) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek, aile için saptanan 7 işlevin (problem çözme, iletişim, rol, duygusal tepki verebilme, gerekli ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyon) ne düzeyde yerine getirildiğini saptamaya yarayan 7 alt ölçekten oluşmaktadır. Aile yaşamına ilişkin olumlu ve olumsuz ifadelerin yer aldığı toplam 60 maddeye; "aynen katılıyorum", "büyük ölçüde katılıyorum", "biraz katılıyorum", "hiç katılmıyorum" şeklinde dört yanıtın biri verilmektedir. "Aynen katılıyorum" yanıtı, 36 madde için sağlıklılığı, 26 madde için sağlıksızlığı göstermektedir. Ölçeğin genel puanlaması, özel olarak hazırlanan bir çizelgeye göre yapılmaktadır. Madde puanlamasında, işaretlenen seçeneklere 1 ile 4 arası puan verilir. Her alt ölçek için elde edilen puan ortalamaları 4.00'e yaklaştıkça, o işlev için sağlıksız yorumu yapılır. 2.00 ise, sağlıklı ve sağlıksız işlevleri ayırt eden puan olarak kabul edilir.

Piers-Harris'in Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği (ÇÖKÖ): 1964 yılında yine ABD'de E.V. Piers ve D. Harris tarafından geliştirilmiş ve Öner (1996) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Çocuklarda öz

İLETİŞİM FAKÜLTESİ DERGİSİ/ Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi
Öğrencilerine Uygulanan "Aile Değerlendirme Ölçeği" ile "Piers-Harris'in
Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği"nden Elde edilen Sonuçlarla, Öğrencilerin
Genel Başarı Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

kavram/benlik anlayışının gelişimini, boyutlarını; kişilik ve çevrem öğeleriyle olan ilişkilerini... saptamada kullanılan ölçekte toplam 80 madde vardır. Her madde evet ve hayır şeklinde yanıtlanmaktadır. Puanlama bir anahtar kullanılarak yapılmakta; ve yüksek puanlar olumlu, düşük puanlar olumsuz öz kavramının işareti olarak yorumlanmaktadır.

Yedi alt testten oluşan ADÖ' ye verilen yanıtların değerlendirilmesinde tek yönlü varyans analizi ve t-testi kullanılmıştır. Ölçekteki her bir alt test grubunda alınan puanlarla gelir, cinsiyet, barınma ve yaş değişkenleri arasında ilişki olup olmadığına bakılmıştır.

ÇÖKÖ'den alınan verilerin değerlendirilmesinde ise "Sperman sıra korelasyon katsayısına bakılmıştır

Veriler ve Yorumlanması

Araştırmada elde edilen veriler, amaçlarda yer alan alt soruların sırasına göre düzenlenmiştir.

Çalışma Evreninin Özellikleri

Araştırmada kapsanan toplam 51 öğrencinin % 54.9'u kız, %45.1'i ise erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Bunların yaşlarına göre dağılımı Çizelge 1 de gösterilmiştir.

Çizelge 1
Deneklerin yaşlarına göre dağılımı

	Sayı	%
18-20	22	43.1
21-23	23	45.1
24-27	6	11.8
TOPLAM	51	100.0

Çizelge 1'e göre öğrencilerin yaklaşık %90'ı 18-23 yaşları arasındadır.

Öğrencilere yöneltilen bir soru ile, çeşitli kaynaklardan sağladıkları gelirin aylık tutarı sorulmuştur. Çizelge 2, bu soruya alınan yanıtları göstermektedir.

Çizelge 2
Deneklerin aylık gelirlerine göre dağılımı

	Sayı	%
40 milyon ve daha az	10	19.6
41-80 milyon	25	49.0
81 milyon ve daha çok	16	31.4
TOPLAM	51	100.0

İLETİŞİM FAKÜLTESİ DERGİSİ/ Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi
Öğrencilerine Uygulanan "Aile Değerlendirme Ölçeği" ile "Piers-Harris'in
Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği"nden Elde edilen Sonuçlarla, Öğrencilerin
Genel Başarı Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Çizelge 2'ye göre öğrencilerin yaklaşık dörtte birini, ayda en çok 40 milyonla geçinmek durumunda olanlar oluşturmaktadır. Yine yaklaşık yarısının aylık harcamaları ise, 41-80 milyon arasındadır. Öğrencilerin nerede barındıklarını öğrenmek amacıyla sorulan soruya alınan yanıtlar ise Çizelge 3'te verilmiştir.

Çizelge 3
Deneklerin Barınma Yerlerine Göre Dağılımı

	Sayı	%
Ailesinin yanında	18	35.3
Kiralık evde	28	54.9
Yurtta	5	9.8
T O P L A M	51	100.0

Çizelge 3'e göre, öğrencilerin yarıdan fazlası kirali evlerde, yaklaşık üçte biri ise ailesiyle birlikte oturmaktadır.

Aileden Beklenen İşlevlerin Yerine Getirilme Durumu

Aile Değerlendirme Ölçeğinde (ADÖ) yer alan 7 alt teste verilen yanıtların sonuçları
Çizelge 4' de verilmiştir.

Çizelge 4

Deneklerin ADÖ Alt Testlerinden Aldıkları Puanların
En Düşük ve En Yüksek Değerleri İle Ortalama ve Standart
Sapmaları

	En düşük	En yüksek	\bar{X}	SS
Duygusal tepki verme	1.00	3.50	1.85	.696
Davranış kontrolü	1.33	3.22	2.03	.328
Gereken ilgiyi Gösterme	1.71	2.86	2.18	.274
Genel işlevler	1.00	3.00	1.86	.491
İletişim	1.00	3.00	1.86	.491
Problem Çözme	1.00	4.00	2.08	.477
Roller	1.36	4.00	1.98	.477

Daha önce de açıklandığı üzere, ADÖ'den alınan puanlar değerlendirilirken 2.00, sağlıklı ve sağlıksız aile işlevlerini ayırt edici puan olarak kabul edilmektedir. Buna göre ikiyi aşan puanlar sağlıksızlığa, ikinin altına düşen puanlar ise sağlıklılığa doğru bir gidişi göstermektedir. Bu bağlamda Çizelge 4 incelendiğinde "davranış kontrolü", "gereken ilgiyi gösterme" ve "problem çözme" alt testlerinde, az da olsa sağlıksızlığa doğru bir gidiş saptanmıştır.

Davranış kontrolü ailenin, üyelerinin davranışlarına ölçüt koyma ve disiplin sağlama biçimiyle ilişkili bir işlevdir. Bu yöndeki olumsuzluk, ailenin çok katı, çok serbest ya da Çocuğa olan tutumlarında tutarsız olduğunu göstermektedir. "Gereken ilgiyi gösterme" alt testinin içeriği, hoşgörü, paylaşma, anlaşma, karşılıklı saygı duyma gibi konuları içermektedir. Bu konuda da ailelerin olumsuz özellik gösterdiği ortaya çıkmıştır. Problem

İLETİŞİM FAKÜLTESİ DERGİSİ/ Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Öğrencilerine Uygulanan "Aile Değerlendirme Ölçeği" ile "Piers-Harris'in Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği"nden Elde edilen Sonuçlarla, Öğrencilerin Genel Başarı Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi'n

çözme ise, maddi ve manevi sorunların çözümünde, aile bireyleri arasında oluşan dayanışmayı gösterir. Yukarıda anılan ve olumsuz çıkan ilk iki alt testin olumsuz sonuçları, Türk aile yapısının baskıcı, demokratik olmayan niteliğine denk düşmekte, bu olumsuz niteliğini yansıtmaktadır. Öğrencilerin aylık gelirleri ile ADÖ alt testlerine verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı Çizelge 5'de gösterilmiştir.

Çizelge 5'te "gereken ilgiyi gösterme" alt testinde farklı gelir grupları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($F_{2,48}$, $P < 0.05$). Bu fark, geliri 80 milyondan fazla olanlarla öteki iki grup arasında gözlenmiştir. Aylık geliri 40 milyona kadar olanlarla, 41-80 milyon olanlar arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir.

ADÖ de yer alan her alt test için, kız ve erkekler arasında farklılık olup olmadığı Çizelge 6'da gösterilmiştir.

Çizelge 5

ADÖ alt testlerinden Alınan Puanlar ile Aylık Gelire İlişkin Puan Ortalamaları ve Varyans Analizi

Gelir	40'dan az (N=10)		41-80 arası (N=25)		81 ve üzeri (N=16)		F	P
	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS		
Duygusal tepki verme	1.6+0.4		2.01+0.7		1.7+0.6		1.271	0.290
Davranış kontrolü	2.01+0.2		2.06+0.3		1.9+0.3		0.264	0.769
Gereken ilgiyi Gösterme	2.05+0.2		2.1+0.2		2.3+0.2		4.068	0.023
Genel işlevler	1.3+0.2		1.8+0.5		1.6+0.5		2.629	0.083
İletişim	1.6+0.4		1.9+0.4		1.8+0.6		1.442	0.246
Problem Çözme	1.9+0.3		2.2+0.6		1.9+0.7		1.225	0.303
Roller	1.8+0.3		2.02+0.5		1.9+0.4		0.322	0.719

$P < 0.05$

Çizelge 6

ADÖ alt testlerinden Alınan Puanlar Açısından Kız ve Erkeklerin t-testi sonuçları

ADÖ alt ölçekleri	Kız (N=28)		Erkek (N=23)		T	P
	—	SS	X̄	SS		
Duygusal tepki verme	1.5+0.5		2.2+0.7		4.048	0.000
Davranış kontrolü	1.9+0.2		2.1+0.3		1.847	0.072
Gereken İlgiyi Gösterme	2.1+0.2		2.2+0.3		1.470	0.150
Genel işlevler	1.4+0.3		1.9+0.5		3.27	0.002
İletişim	1.7+0.4		2.06+0.4		2.747	0.008
Problem Çözme	1.9+0.5		2.2+0.7		1.579	0.123
Roller	1.9+0.3		2.09+0.5		1.377	0.178

$P < 0.05$ fark var

$P < 0.01$ önemli fark var

$P < 0.001$ çok önemli fark var

Çizelge 6, ADÖ de yer alan her alt test için, kız ve erkekler arasında farklılık olup olmadığını göstermektedir. Puan ortalamaları incelendiğinde, kızların ailelerini daha olumlu değerlendirdikleri gözlenmektedir. Uygulanan t-testi sonuçlarına göre, "duygusal tepki verebilme", "genel işlevler" ve "iletişim" alt testlerinde; kızlarla erkekler arasında fark bulunmuştur. Bu fark "duygusal tepki verebilmede" $p > 0.001$ yani çok anlamlı; öteki ikisinde ise $p > 0.01$, yani anlamlıdır.

Barıma ve yaş ile ADÖ alt testlerine verilen yanıtlar arasında fark bulunamamıştır ($p > 0.05$).

Öğrencilerin Kendilerine İlişkin Düşünce Duygu ve Tutumları

"Piers-Harris'in Çocuklarda Öz-kavramı Ölçeği" ni (ÇÖKÖ) yanıtlayan 51 öğrenciden alınan yanıtların ortalaması 59.58, standart sapması 9.49'dur. Aşağıdaki Çizelge 7, ölçekten alınan puanların frekans dağılım tablosunu göstermektedir.

Öz-kavramı Ölçeği puanının (ölçek puanı) hesaplamasında, yanıt anahtarına uyan her maddeye bir puan, uymayana sıfır verilir ve alınan puanlar toplanır; çıkan sayı o kişinin ham puanıdır. Ölçekte 80 madde olduğu için, alınabilecek ham puanlar 1 ile 80 arasında değişecektir (Öner,1994, s.11). Ölçeğin amacı olumlu algılama ve düşünceleri saptamak olduğu için, olumsuz anlamı olan maddelere verilen "hayır" yanıtı doğru olarak kabul edilir. Alınan ham puanlar, ortalama, standart sapma, yüzdelik sıralama ve t puanı esas alınarak değerlendirilir. Düşük puanlar öz-kavramının düşük olduğuna işaret eder. Buna karşılık yüksek puanlar (özellikle çok yüksek olanlar) her zaman bireyin çok olumlu öz-kavramına sahip olduğunu göstermez. Dolayısıyla dikkat çeken düşük puanlardır; ve düşük öz kavramı puanları, yardıma ihtiyacı olan öğrencilerin tanınmasında önemli bir gösterge olabilir. Uygulamalar, üniversite öğrencileri için ham puanların 25 ile 75 arasında değiştiğini göstermektedir. Bu çalışmada 51 öğrencinin ham puan ortalaması 59.58 olup oldukça yüksek sayılabilecek bir değerdir.

İLETİŞİM FAKÜLTESİ DERGİSİ/ Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi
Öğrencilerine Uygulanan "Aile Değerlendirme Ölçeği" ile "Piers-Harris'in
Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği"nden Elde edilen Sonuçlarla, Öğrencilerin
Genel Başarı Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Çizelge 7
Öz-Kavramı Ölçeğinden Alınan Yanıtların Frekans Dağılımı

Alınan puan	F	%	Yıgmal frekans	Yıgmal yüzde
32	1	2.0	1	2.0
35	1	2.0	2	3.9
40	1	2.0	3	5.9
41	3	5.9	6	11.8
50	1	2.0	7	13.7
51	1	2.0	8	15.7
52	3	5.9	11	21.6
55	1	2.0	12	23.5
56	3	5.9	15	29.4
59	2	3.9	17	33.3
60	1	2.0	18	35.3
61	5	9.8	23	45.1
62	2	3.9	25	49.0
63	5	9.8	30	58.8
64	2	3.9	32	62.7
65	4	7.8	36	70.6
66	4	7.8	40	78.4
67	3	5.9	43	84.3
68	3	5.9	46	90.2
69	2	3.9	48	94.1
70	1	2.0	49	96.1
71	2	3.9	51	100.0

Öğrencilerin öz-kavramı ile "barındıkları yer", "yaş", "aylık gelir" ve "cinsiyet" arasında ilişki olup olmadığına bakılmış ve yapılan istatistiklerde şu sonuçlara ulaşılmıştır.

"Barınılan yer", "yaş" ve aylık gelir" ile öz kavramı arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır ($p>0.05$). Ancak, cinsiyet ile öz-kavramı arasında anlamlı bir ilişki çıkmıştır ($p=0.38$; $p<0.05$).

Aile Değerlendirme Ölçeği, Öz-Kavramı ve Genel Başarı puanları Arasındaki İlişki

Öğrencilerin iki ölçekten aldıkları puanlarla genel başarıları arasında her hangi bir ilişkinin olup olmadığını ortaya koymak için yapılan karşılaştırmada, Çizelge 8'de gösterilen sonuçlar alınmıştır.

Çizelge 8

Aile Değerlendirme, Öz-Kavramı ve Genel Başarı Arasındaki İlişki

	Aile Değ. Ölç.	Öz-Kavramı	Gen. Başarı
KÖRELASYON (r)	Aile değ. Ölç.	1.000	.412**
	Öz-kavramı	.412**	1.000
	Gen. Başarı	-.130	-.102
OLASILIK (p)	Aile değ. Ölç.	.003	.370
	Öz-kavramı	.003	.481
	Gen. Başarı	.370	.481

** $P<0.01$

Çizelge 8'e göre, Aile hakkındaki düşünceler ve öz-kavramı ile genel başarı arasında bir ilişki bulunamamıştır. ($p<0.05$). Ancak aile hakkındaki düşünceleri ile öz-kavramı arasında önemli bir ilişki vardır ($p<0.01$). Bu ilişki doğrusal yönde bir ilişkidir ($r=0.412$). Yani, öğrencinin ailesiyle ilgili olumlu düşünceleri arttıkça, öz kavramı puanı yükselmektedir.

Genel başarı ve öz-kavramı ile ADÖ alt testleri arasındaki Korelasyon ve anlamlılık ise tablo 9'da verilmiştir.

Çizelge 9

Aile Değerlendirme Ölçeği Alt testleri İle
Genel başarı ve Öz-Kavramı arasındaki korelasyon ve Anlamlılık

		Genel başarı	Öz-kavramı
KORELASYON (r)	Duygusal tepki verme	-.200	.393**
	Davranış kontrolü	.097	.068
	Gereken ilgiyi Gösterme	.056	.000
	Genel işlevler	-.091	.458**
	İletişim	-.129	.382**
	Problem Çözme	-.184	.296*
	Roller	-.008	.297*
	Genel Başarı	1.000	-.133
	Öz-Kavramı	-.133	1.000
OLASILIK (p)	Duygusal tepki verme	.160	.00
	Davranış kontrolü	.498	.634
	Gereken ilgiyi Gösterme	.698	.998
	Genel işlevler	.526	.001
	İletişim	.366	.006
	Problem Çözme	.196	.035
	Roller	.956	.034
	Genel başarı		.353
	Öz-Kavramı	.353	

* $P < 0.05$ fark var

** $P < 0.01$ önemli fark var

Tablo 8 incelendiğinde, genel başarı ile ADÖ alt testleri arasında hiçbir ilişki yoktur. Öz-kavramı ile ADÖ alt testlerinden " duygusal

tepkili verebilme", "genel işlevler", "iletişim", "roller" ve "problem çözme" arasında küçük bir ilişki var ve bu ilişki vardır (İlk üçü için $p < 0.01$; sonraki ikisi için $p < 0.05$). Söz konusu ilişki artı yönde-doğrusal bir ilişkidir.

Tartışma

Bu araştırmaya katılan 51 deneğin (28 kız ve 23 erkek) %88'i 18-23 yaşları arasındadır. Yaklaşık yarısı (%49), ayda 41-80 milyon TL ile geçinmektedirler. Yarıdan fazlası (%54.9) kiralık evde, üçte bir kadarı (%35.3) ailesinin yanında yaşamaktadır.

ADÖ alt testlerinden "davranış kontrolü", "gereken ilgiyi gösterme" ve "problem çözme" de öğrencilerin ailelerini değerlendirmeleri sağlıksızdır. Türk aile yapısının bağımlılık, kontrol koyma ve problem çözmeye yönelik bir eğitimin verilmemesi gibi psikolojik ve yapısal örüntüleriyle (Gülerce, 1996) paralellik göstermektedir.

ADÖ'deki "gereken ilgiyi gösterme" alt testi ile aylık gelir arasında ilişki bulunmuştur. Bu ilişki, aylık harcamaları için verilen paranın miktarının, kendisine verilen değerlerin bir ölçüsü gibi algılanması ile açıklanabilir.

Farklı gelir grupları arasında anlamlı bir fark vardır. Bu fark, geliri 81 milyon ve üzerinde olanlar ile öteki iki grup (geliri 40 milyondan az ve 41-80 milyon olanlar) arasında bulunmuştur.

ADÖ'nün "duygusal tepki verme", "genel işlevler" ve "iletişim" alt testlerine verilen yanıtlar bakımından, kız ve erkekler arasında farklılık olduğu bulunmuştur. Bu fark, duygusal tepki

vermede kız ve erkeklerin farklı yetiştirilmeleri; kız çocukların küçük yaşlarda daha rahat iletişim kurarken, büyüdükçe kadın cinsel kimliği kazandırılması tutumlarının doğal sonucu olarak geri plana itildikleri şeklinde yorumlanabilir. ÇÖKÖ bulgularına bakıldığında; en çok alınabilecek puan 80 ve alınabilecek puanların 25-75 arasında değiştiği (Öner, 1994) düşünüldüğünde, bu araştırmaya katılanların 59.58 olan ham puan ortalamasının oldukça yüksek bir değer olduğu söylenebilir. Öz kavramı puanlarına değişkenler açısından bakıldığında, "barınılan yer", "yaş" ve "aylık gelir" ile arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır. Buna karşılık cinsiyet ile öz kavramı arasında ilişki gözlenmiştir. Halpin ve Halpin, kızıl derili ve beyazlar üzerinde 1981 yılında yaptıkları araştırmada, cinsiyet ile benlik tasarımları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bizim çalışmamızın bulguları bununla çelişmektedir.

Öğrencilerin ailelerini değerlendirmeleri ve öz kavramı birlikte ele alındığında, aralarında artı yönde ve önemli bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu sonuç, Kuzgun'un 1972 yılında üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında, demokratik ana-babaların çocuklarının benlik saygılarının; ilgisiz ve otoriter olanların çocuklarından daha yüksek olduğu bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Can (1990), lise öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada, ana-babalarının tutumlarını olumlu niteleyen öğrencilerin benlik tasarımlarının daha olumlu olduğunu bulmuştur. Gökmen ve arkadaşları (1985) da, yükseköğrenim öğrencileri üzerinde "benlik tasarımı envanteri" uygulayarak yaptıkları araştırmada, demokratik tutum sergileyen ana-baba çocuklarının,

İLETİŞİM FAKÜLTESİ DERGİSİ/ Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi
Öğrencilerine Uygulanan "Aile Değerlendirme Ölçeği" ile "Piers-Harris'in
Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği"nden Elde Edilen Sonuçları, Öğrencilerin
Genel Başarı Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

üst düzeyde kendilerini gerçekleştirebildiklerini bulmuşlardır. Bu iki araştırmanın bulguları da bu çalışmanın bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Buna karşılık Koyuncu'nun (1979), benlik tasarımı ile ana-baba tutumları arasında ilişki olmadığını veren çalışmasıyla ise çelişmektedir.

Araştırmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin aileleri ve öz kavramına ilişkin değerlendirmeleri ile başarıları arasında ilişki yoktur. Baymur ve diğerleri (1979) de, yaptıkları bir araştırmada, akademik başarı ile benlik tasarımı arasında bir ilişki olmadığını bulmuşlardır. Arseven ve arkadaşları ise (1978), akademik başarı ile benlik tasarımı arasında ilişki olduğunu saptamışlardır. Can (1990), benlik tasarım düzeyleri yüksek olanların başarı düzeylerini, düşük olanlara oranla daha yüksek bulmuştur. Öner'e göre (1996) ise, öz kavramı yüksek olan bireylerin, başarı düzeyleri yüksek, ailenin algılanan çocuk yetiştirme tutumları da olumludur.

Kaynakça

- Bulut, Işıl. **Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı**. Ankara:1990.
- Can, Gürhan. **Lise Öğrencilerinin Benlik Tasarımlarını Etkileyen Etmenler**. Anadolu Üni. Yay., Eskişehir:1990.
- Gibson, Janice T. **Psychology For The Classroom**. Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey: 1976.
- Gülerce, Aydan. **Türkiye'de Ailelerin Psikolojik Örüntüleri**. Boğaziçi Üni. Yay., No:597. İstanbul:1996.
- Öner, Necla. **Piers-Harris'in Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği-El Kitabı**. Türk Psikologlar Derneği. Ankara:1996.
- Palabıyık, Refia ve ötekiler. "İntihar Girişimi Olan ve Olmayan Depresiflerin Aile İşlevselliği". **Kriz Dergisi**, cilt 1, sayı:3. Ankara:1993, ss 114-123.